

УДК 050:002]001.895

Неоніла АРТАМОНОВА,

керівник інформаційного відділу

Інституту медичної радіології ім. С. П. Григор'єва АМН України, канд. біол. наук, докторант ХДАК

Стан інформаційного забезпечення медичних нововведень

У статті розглядаються результати анкетування медичних фахівців щодо інформаційного забезпечення інноваційної діяльності. Було проаналізовано 543 анкети, на які відповідали 256 кандидатів, 181 доктор наук та інші фахівці.

К л ю ч о в і с л о в а: інформаційна діяльність, анкетування, інноваційна діяльність, медичні нововведення.

Сучасний стан науково-технічного прогресу формується на ґрунті нової парадигми використання знань та інновацій як найважливіших ресурсів. Ефективність інноваційної діяльності залежить від існуючої в країні системи управління нею, стратегія якої визначається новим, нетрадиційним мисленням творця. Отримання нових знань певною мірою повинне спиратися на синтез уже існуючих наукових і патентно-інформаційних ресурсів. Важливою складовою частиною процесу наукових досліджень є науково-інформаційна діяльність, спрямована на пошук, систематизацію, збереження, аналітичне оброблення, поширення наукової медичної інформації. Визначення якості та кількості необхідної інформації, її достовірності, оперативності, виду та доступності необхідних електронних ресурсів стає важливим завданням для співробітника наукової бібліотеки або патентно-інформаційної служби. Все це найбільш актуально з точки зору інноваційної спрямованості розвитку країни [2; 6; 8].

Дедалі частіше науковці обговорюють шляхи удосконалення патентно-інформаційного забезпечення інноваційної діяльності з урахуванням її цілеспрямованості на деякі особливі напрями [1; 4; 7]. Одним із таких напрямів є інформаційне забезпечення нововведень. Впровадження та трансфер нововведень (інновацій) – це не просто поширення науково-технічної інформації, яку можливо тиражувати. На етапі народження технології ще важко говорити про технологію як об'єкт трансферу, і потрібно багато зусиль патентно-інформаційних

служб наукової установи, спрямованих на реалізацію системи інформаційного забезпечення всього періоду її «становлення» і формування ринку.

Інноваційні процеси у медицині, з погляду наукознавчих позицій, варто розглядати як інформаційні технології, адже кожний без винятку інноваційний акт починається з використання наукової інформації і цим же закінчується. Навіть існує визначення, що для успішного здійснення інноваційного процесу в цілому та його окремих етапів обов'язково потрібно усунути інформаційні та комунікаційні перепони, тобто створити оптимальний інформаційний і комунікаційний комфорт для згаданого процесу [3; 9].

У медицині є багато перспективних технологій, але не було технології їх просування у практику. З урахуванням того, що зі 100 розробок прикладного характеру доходять до кінцевого пункту 5–6, а в медицині ще менше, постає необхідність у створенні ефективної системи їх інформаційного забезпечення.

Метою статті є оцінка інноваційної культури медичних фахівців для удосконалення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності медичної галузі.

Для реалізації поставленої мети було проведено соціологічне дослідження з використанням експертного опитування фахівців медичних наукових установ.

У результаті анкетування медичних фахівців було отримано 543 анкети. В анкетуванні взяли участь 19 керівників установ, 22 заступники ди-

ректора з наукової роботи, 67 лікарів, 341 науковий співробітник, 20 патентознавців, 9 інженерів та 58 осіб, які займають інші посади. Серед них – 181 доктор наук та 256 кандидатів медичних, біологічних та інших наук. Із них академіків – 2, членів-кореспондентів – 4, професорів – 99, доцентів – 11, старших наукових співробітників – 198 та осіб без вченого звання – 225.

Більшість респондентів (17,8 %) беруть участь в інноваційній діяльності установи шляхом виконання науково-дослідних робіт (НДР), створення і оформлення винаходів, корисних моделей та інших об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) (14,0 %).

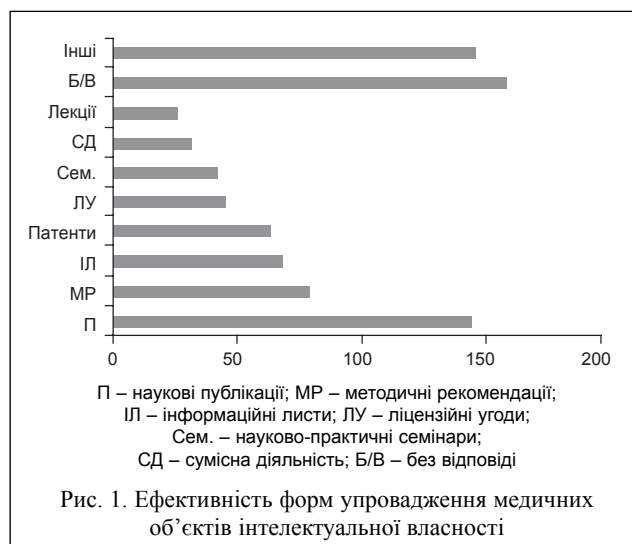
Під об'єктом інноваційної діяльності більшість респондентів розуміє винахід (47,3 %), інноваційний продукт (36,6 %), інноваційний проект (35,7 %), розробку (34,1 %), інноваційну програму (30 %), впроваджену новачію (24,7 %), ідею (23,6 %), інноваційну продукцію (20,6 %).

Під інноваційною діяльністю респонденти розуміють цикл від появи ідеї до її використання – 263 (48,4 %), проведення науково-дослідних робіт – 217 (40,0 %), практичне використання розробки – 187 (34,4 %), використання НДР – 170 (31,3 %), комерціалізацію результатів НДР – 122 (22,5 %) і 3 (0,5 %) розуміють інше.

У сфері використання фахівцями законодавства щодо інтелектуальної власності 55,0 % респондентів відзначили оформлення прав на винаходи, корисні моделі, товарні знаки; 30,4 % респондентів – впровадження нововведень у практичну діяльність та 25,8 % респондентів – при оформленні авторських прав.

Одним із прикладів недостатньої інноваційної компетенції спеціалістів є відсутність знань про існування в установі видів об'єктів інтелектуальної власності. Більшість визнала, крім винаходів (85,8 %), бази даних (32,6 %) та комп'ютерні програми (25,2 %), які не є предметом розроблення у медичних закладах, а можуть тільки використовуватися ними.

Серед найефективніших форм упровадження та трансферу об'єктів інтелектуальної власності респонденти відзначили методичні рекомендації (59,1 %), інформаційні листи (44,4 %); ліцензійні угоди (39,0 %); семінари (38,3 %); лекції (36,5 %) та ін. (рис. 1). Недаремно методичні рекомендації вийшли на перше місце, оскільки регламентують, роз'яснюють, деталізують застосування нововведень. Тільки за останні 5 років у медичній галузі підготовлено 840 методичних документів, кількість яких зростає [5].

Більшість респондентів (95,2 %) відзначили залежність ефективності інноваційної діяльності від якості її інформаційного супроводу. Тому для оптимізації інформаційного забезпечення інноваційних процесів особливе значення має те, що при отриманні інформації про нові медичні технології найбільший попит мали: періодичні наукові видання (86,0 %), інтернет (76,2 %), автореферати дисертацій (56,5 %), бюлетені промислової власності (51,0 %), інформаційний бюлетень нововведень АМН України (49,0 %) та інформаційний бюлетень нововведень МОЗ України (39,2 %). А найбільш інформативними з них респонденти вважають інтернет (56,4 %) та періодичні наукові видання (47,7 %).

Той факт, що інтернет відзначений респондентами як основне джерело отримання інформації дуже насторожує, оскільки, з одного боку, це свідчить, що інші джерела – або невідомі, або неінформативні, а з другого – про низьку якість отриманої інформації, повнота якої недостатня для науковців. Інколи незрозуміло, чи можливо її використовувати при патентно-інформаційних дослідженнях при обґрунтуванні новизни, актуальності наукових досліджень. Крім того, ця інформація для бібліотек та інформаційних служб слугує орієнтиром при плануванні методичного забезпечення роботи користувачів в інтернеті.

Враховуючи важливість наукового обґрунтування доцільності планування, виконання та впровадження результатів наукових досліджень, яке базується на результатах проведення інформаційних досліджень, була надана оцінка значущості її видів (патентні, інформаційні, маркетингові, патентно-кон'юнктурні дослідження та дослідження патентної чистоти – порушення прав власників ОІВ за 5-бальною шкалою (див. таблицю).

Таблиця

Оцінка значущості напрямів дослідження у забезпеченні інноваційної діяльності за 5-бальною шкалою

Дослідження, що забезпечують інноваційну діяльність	Кількість респондентів, які оцінили значущість напрямів дослідження (%)				
	на «5»	на «4»	на «3»	на «2»	на «1»
Патентні дослідження	63,9	10,7	4,6	4,4	1,7
Інформаційні дослідження	50,3	18,4	23,4	3,5	1,8
Маркетингові дослідження	18,8	16,8	12,9	3,1	4,1
Патентно-кон'юнктурні дослідження	16,0	14,7	9,9	6,4	3,9
Дослідження порушення прав власників ОІВ (інновацій)	15,3	10,5	9,9	3,7	9,4

Як свідчать дані, наведені у таблиці, перевагу отримали патентні (63,9 %) та інформаційні дослідження (50,3 %).

Нормативно-методична допомога у підвищенні ефективності впровадження розробок, на думку респондентів, потрібна у вигляді нормативно-правової і методичної літератури з інноваційної діяльності (9,7 %), забезпечення можливості доступу до міжнародних інформаційних ресурсів в інтернеті (5,4 %), проведення спеціалізованих семінарів щодо обміну досвідом (консультативна допомога) захисту ОІВ (4,9 %).

Пропозицій щодо удосконалення системи впровадження нововведень надійшло багато. Серед них треба зосередити увагу на таких, як інформаційний супровід (ІС) (7,7%), фінансова підтримка (ФП) (6,1 %), економічна обґрунтованість (ЕО) (5,9 %). Багато фахівців (31 %) не дали відповіді (Б/В) (рис. 2).

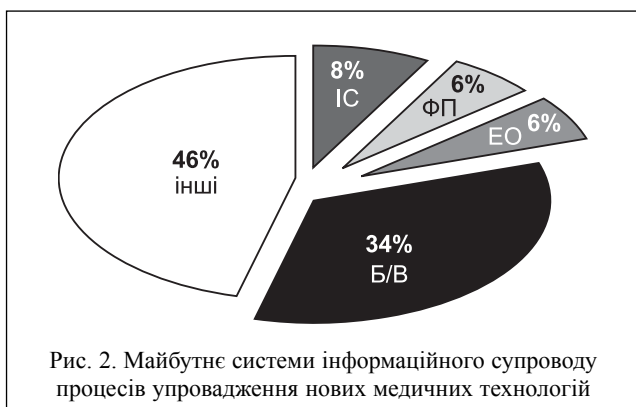

Рис. 2. Майбутнє системи інформаційного супроводу процесів упровадження нових медичних технологій

На думку більшості респондентів (22,4%) щодо удосконалення інноваційної діяльності медичної галузі, необхідно підвищити рівень державного фінансування фундаментальних та прикладних НДР із цільовим використанням коштів. Викликає стурбованість той факт, що 43 % фахівців не відповіли на це запитання.

Підсумовуючи зазначене вище, підкреслимо, що сьогодні здійснювати інноваційні процеси в систе-

мі охорони здоров'я без належного інформаційного супроводження – априорі приректи цю справу на невдачу.

Для здійснення ефективної системи інформаційного забезпечення медичних інновацій необхідно вирішити низку питань організаційного плану, тобто розробити систему управління інформаційними ресурсами медичних установ, у тому числі із заходами щодо підвищення рівня інноваційної культури спеціалістів галузі, забезпеченням консультаційної допомоги користувачам із отримання сучасної патентної та науково-медичної інформації, освоєння технології роботи з інформаційно-пошуковими системами в інтернеті.

Не менш важливою є функція методичного забезпечення процесів патентно-інформаційних досліджень, пошуку та аналізу наукової інформації, яку необхідно вирішувати на базі комплексного підходу до бібліотечно-бібліографічної роботи з патентно-інформаційними ресурсами, яку б виконували бібліотечні фахівці разом із інформаційними та патентними службовцями.

У подальшому доцільним буде продовжити дослідження проблеми опанування користувачами патентно-інформаційних ресурсів, виявлення найбільш інформативних ресурсів та оптимізації навігації в інтернеті шляхом створення методичних посібників.

Проблемою сьогодні може бути також формування системи оцінки отриманої інформації, баз даних та веб-сайтів із використанням бібліометричного аналізу.

Література

1. Барчук Ж. В. Інформаційно-патентне забезпечення в Україні: сервісні можливості // Вісник Книжкової палати. – 2002. – № 2. – С. 31–34.
2. Інноваційні процеси в галузі охорони здоров'я дітей та підлітків з позицій наукознавства / М. М. Коренев, Т. П. Сидоренко, Т. В. Фоміна, Г. П. Мельник // Проблеми сучасного медичного наукознавства: Матеріали

наук.-практ. конференції, Тернопіль, 18–19 трав. 2006 р. – Тернопіль, 2006. – С. 58–59.

3. *Кривіч Т.* Можливості використання сучасних технологій у роботі галузевого патентного фонду ДНМБ МОЗ України // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2004. – Вип. 13. – С. 229–236.

4. *Кулаковська Т.* Науково-інформаційна діяльність у науково-дослідних установах НАН України (2002 р.) // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 3. – С. 45–50.

5. *Новгородська Л. М., Мовчун Н. О.* До питання підвищення ефективності підготовки деяких засобів наукової комунікації // Проблеми сучасного медичного наукознавства: Матеріали наук.-практ. конференції, Тернопіль, 18–19 травня 2006 р. – Тернопіль, 2006. – С. 76–78.

6. *Огуннаїке Ж.* Науково-бібліографічна система па-

тентно-інформаційного забезпечення в контексті вимог інноваційної діяльності // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2004. – Вип. 13. – С. 222–228.

7. *Орлеанська Н.* Медичні бібліотеки в інформаційному забезпеченні інноваційних процесів у медичній галузі // Бібліотечний вісник. – 2004. – № 1. – С. 20–25.

8. *Уваренко А. Р.* Інноваційна політика вітчизняної охорони здоров'я: проблеми та шляхи її вирішення // Охорона здоров'я України. – 2001. – № 1 (1). – С. 34–36.

9. *Уваренко А. Р.* Сучасне уявлення про інноваційні процеси в охороні здоров'я та проблеми для вирішення // Наукові інформаційні проблеми забезпечення інноваційних процесів у галузі: Матер. наук.-практ. конф., Київ, травень 2002 р. – К., 2002. – С. 3–6.